

Jaarverslag van de Nederlandse Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde (NVWS) over het jaar 1998

Inleiding

De NVWS telde eind 1998 1908 Zenitabonnees, veel van hen zijn lid van afdelingen en/of werkgroepen, samen met niet-abonnees gaat dat om 3911 lidmaatschappen van afdelingen en werkgroepen (met enige interne overlap). Aan Bob van Slooten werd de Van der Biltprijs toegekend. De Leoniden evenaarden op 17/18 november door de grillen van de zwerm en van ons weer niet de aanblik van de kometen van 1996 en 1997, maar zorgden ondanks dat voor aandacht in de media (nabeschouwing Zenit januari 1999, 43, en maart 1999).

De NVWS verloor door overlijden Hittie Dales, Hans van Diggelen, I. Atanasijevic, Ben Tijssen, Laurent van Dierendonck en Piet W. Steenbergen.

Bestuur

Er waren geen bestuursmutaties.

De samenstelling van het bestuur was in 1998: Prof. H. van Woerden (voorzitter), drs. J.A. de Boer (secretaris), drs. L.J. Postma RA (penningmeester), H.J. Bril (vertegenwoordiger "kleine" werkgroepen), A.H. van der Brugge (consul voor de afdelingen), ir. K.C.J. van den Ende (weerkunde), prof.dr. W. de Graaff (lid), J.J. Lahmeyer (weerkunde), M.L. Vonk (Jongerenwerkgroep).

Vertegenwoordiging NVWS in het bestuur van de stichting "De Koepel"

Prof.dr. W. de Graaff (voorzitter), drs. L.J. Postma RA (penningmeester).

Afdelingen en werkgroepen

De NVWS omvatte 33 afdelingen en 10 werkgroepen. Voor Afdeling Arnhem verlengde de Verenigingsraad de dispensatie voor overschrijding van de statutaire overgangsregeling voor het verkrijgen van volledige rechtsbevoegdheid tot en met 1998. De statuten van Afdeling Arnhem werden op 22 december bij de notaris verleden. Daarmee kon het NVWS-bestuur de erkenning van Afdeling Arnhem afronden. Het bestuur erkende de vereniging "Orion" te Bovenkarspel. Als nieuwe afdeling is zij actief in Oostelijk West-Friesland.

Leden

Op 23 februari overleed Hittie Dales, 33 jaar. Zij was enthousiast in het populariseren van de sterrenkunde, was voorzitter van de stichting Universum, was een warm pleitbezorgster tegen lichtvervuiling, deed werk voor verschillende volkssterrenwachten en gaf lezingen in de NVWS, 17 februari nog actief in Nijmegen (Zenit juni 1998, 274).

Op 25 juni overleed dr. Hans van Diggelen, 74 jaar, hij was vooral bekend bij liefhebbers van de sterrenkunde als zeer gewaardeerd schrijver en was lange tijd bestuurslid van de Werkgroep Meteoren (Zenit september 1998, 365).

Op 26 juni overleed dr. I. Atanasijevic, 79 jaar, een kundige docent sterrenkunde, die de amateur-astronomen in de regio Nijmegen stimuleerde (Zenit oktober 1998, 431).

Op 21 september overleed Ben Tijssen, 69 jaar, actief lid van de werkgroepen Veranderlijke Sterren en Sterbedekkingen (Occultus nr. 54).

Op 3 november overleed prof. Laurent van Dierendonck, 64 jaar, van 1983 tot 1998 voorzitter van Galileo (Afdeling Zuid-Limburg).

Eveneens op 3 november overleed dr. Piet W. Steenbergen, 93 jaar, erelid van de NVWS en erevoorzitter van de afdeling Den Haag (Zenit februari 1999, 86).

Eind 1998 waren er 1908 Zenitabonnees binnen de NVWS. Uit opgaven van betrokken besturen van afdelingen en werkgroepen volgt een aantal van 3911 (waarvan 805 junior-) lidmaatschappen binnen de NVWS. Dat aantal overlapt met de Zenitabonnees, en een deel van de leden heeft meerdere lidmaatschappen. Een meerjarenoverzicht:

jaar	NVWS-Zenit-abonnees	abonnementsprijs Zenit inclusief donatie	waarin donatie (t/m '97 in afdelingen contributie)	aantal lidmaatschappen en werkgroepen
1993	2185	95	5	5500 (ca.)
1994	2006	95	5	5300 (ca.)
1995	2010	95	5	5400 (ca.)
1996	2004	97,50	5	5500 (ca.)
1997	2063	97,50	5	5614
1998	1908	97,50	5	3928

De rechterkolom toont het effect van de lokale contributieplicht vanaf 1998 van leden met Zenit. $5614 = 3551$ lokaal betalende leden plus 2063 Zenitlezers ($x f 5 = \text{ca. } f 10300$ nu wegvallende afdracht). Voor vergelijking moet 1997 worden gecorrigeerd voor de vertrokken Weeramateurs (931 lokaal plus 8 Zenitlezers), en 1998 voor de toetredende vereniging Orion (15 lokaal). De weggevallen afdracht is dan $2055 \times f 5 = f 10275$. Toename van lokale betalende leden is dan $3911 - (3551 - 931) - 15 = 1276$, budget neutraal bij ca. $f 8$ contributie ($10275/1276$). Omdat een deel van de 2055 Zenitlezers al vrijwillig lokaal bijbetaalde zal het bedrag >8 zijn. Nu is het gemiddelde van de contributies zelfs $f 33$ (ongewogen). Het geheel is een optelsom van verenigingen met dalende en stijgende ledenaantallen. Het algemene beeld is nu een gelijkwaardige bijdrage van alle leden en versteviging van de financiële positie van de meeste afdelingen en werkgroepen.

Verenigingsraad

De Verenigingsraad kwam eenmaal bijeen, op 20 juni in Utrecht.

Landelijke bijeenkomsten

Op 25 en 26 april werd de 77e amateurbijeenkomst gehouden te Roden (verslag Zenit juli/augustus 1998, 335), en op 14 en 15 november de 78e amateurbijeenkomst te Tilburg (verslag Zenit februari 1999, 68). Op 10 oktober werd een symposium gehouden in de Universiteit Leiden over "Ontstaan en evolutie van het zonnestelsel: van interstellaire wolken tot kometen en planeten". Sprekers: Prof. Dr. Ewine F. van Dishoeck (Sterrewacht Leiden), Prof. Dr. Christoffel Waelkens (Instituut voor Sterrenkunde, K.U. Leuven, België), Dr. Willem Schutte (Sterrewacht Leiden), Prof. Dr. Kees de Jager (Sterrenkundig Instituut, Universiteit Utrecht en Stichting Ruimte-Onderzoek Nederland, SRON), Dr. Paul Koenraad (TU Eindhoven en Werkgroep Meteoren, NVWS), Dr. Rens Waters (Sterrenkundig Instituut, Universiteit van Amsterdam en SRON, Groningen). 's Avonds was er een bewolkte sterrenkijkavond in de oude Sterrewacht Leiden. Er waren 260 betalende deelnemers. De voordrachten zijn gepubliceerd in Zenit mei 1999.

Van der Biltprijs 1998

De prijs is toegekend aan Bob van Slooten voor zijn waarnemingen over vele jaren van zonnevlekken, welke internationaal hoog staan aangeschreven. De overwegingen zijn gepubliceerd in Zenit februari 1999, 69.

Sterrengids

De Sterrengids 1999 schenkt veel aandacht aan de eclips van 11 augustus 1999 in Frankrijk, België en

Luxemburg (op het traject Atlantische Oceaan - India) en aan de volgende kans voor de Leoniden, 17/18 november (alhoewel ook de nacht ervoor kijken raadzaam lijkt uit de ervaringen van 1998). Het hoofdstuk Planetoiden geeft veel namen, waaronder verschillende Nederlandse professionals en amateurs. Een speciaal artikel wijdt de gids aan Pollux (Beta Gem). Bij Computers staat een grote lijst interessante internetadressen. Voor de jeugd en voor beginners verscheen "Sterren en Planeten 1999".

Zenit

Over vorming van sterren en van planetenstelsels was er boeiend nieuws uit de eerste resultaten van het Europese Infrared Space Observatory, waarvan trouwens ook het definitief uitschakelen op 16 mei werd gemeld. Dit jaar ook weer veel nieuws over ontwikkelingen in instrumenten: Het eerste licht voor de Dutch Open Telescope (La Palma), de nu grootste telescoop, een 11 m middellijn honingraat vol 1 m spiegels (West Texas), en bouw en eerste licht van de aanstaande grootste telescoop (VLT, ESO). We lazen over het komeetoppervlak en over de eerste visuele amateurwaarnemingen van de Leonidenkomeet 55P/Temple-Tuttle. De Nationale Wetenschapsquiz van 1997 was aanleiding om over duisternis en de Olbers paradox te filosoferen. Er verschenen heel nuttige artikelen over de eclips van 11 augustus 1999, en over een voorproefje op Aruba 26 februari 1998. Zenit gaf het naadje van de kous over stabiliteit van telescoop-opstellingen. We konden ons met enkele artikelen voorbereiden op de Leoniden van 17/18 november. Over leven elders in het heelal weten we nog steeds niets.

In mei werden de vier voordrachten van het NVWS-symposium 1997 "De zwaartekracht - van appel tot heelal" gepubliceerd. Zenit blikte in eigen kolommen ook terug op de eigen eerste 25 jaar en hield op 21 november een symposium "Sterrenkunde in het nieuws" (verslag in Zenit februari 1999, 88).

In de weerkundige artikelen kwamen de klimaatontwikkelingen aan de orde en het wel of niet merkbare menselijke aandeel daarin.

Jubilea en vertegenwoordigingen

Op 31 januari bezochten de voorzitter en Bril het symposium Kosmologie dat Afdeling Zuid-Limburg in Heerlen hield (nog ter gelegenheid van haar 50-jarig jubileum in 1997). Op 13 februari hield Afdeling Noord-Drenthe een jubileumbijeenkomst ter gelegenheid van haar 50 jarig bestaan. Van der Brugge en de secretaris namen daaraan deel. Zij bezochten op 11 maart de heropening van het Eise Eisinga Planetarium in Franeker. Op 31 oktober bezocht De Graaff de "Maandag" van de Werkgroep Maan en Planeten. Op 21 november namen de voorzitter, Van den Ende en De Graaff deel aan het lustrum symposium van Zenit.

Beleid van het bestuur

1. Financiële verhoudingen

De afdrachten aan de erkende verenigingen voor landelijke leden vervielen vanaf 1998. Het bestuur gebruikt het begrip landelijke leden nu niet meer. De NVWS kent Zenitabonnees, die f 5,- vaste (en ook hun zeer gewaardeerde extra) donatie voor de NVWS bestemmen. Volgens de bestaande NVWS statuten kunnen zij NVWS-lid zijn door een lidmaatschap van een of meer afdelingen en/of werkgroepen. Zij zijn dan tevens de daar vastgestelde contributie verschuldigd. Het NVWS bestuur maakte een begin met de jaarlijkse projectsubsidies, waarvoor besturen van erkende verenigingen aanvragen kunnen indienen. Afdeling Zuid-Limburg ontving f 663 voor publieksgerichte activiteiten.

Het bestuur beheert ook de stichting Van Leeuwen Boomkamp Fonds. Toegekend werd f 1500 aan De Koepel m.b.t. de Sterrenkijkdagen 1998, f 2000 aan de JWG i.v.m. activiteiten rond de kontaktraad 1998, en f 2500 voor nieuwe tentoonstellingsborden voor de NVWS.

2. Zichtbaarheid en Publiciteit

Het bestuur presenteerde in de Verenigingsraad zijn keus uit de prijsvraag voor een nieuw logo: een ontwerp van Bert van Dijk met een spiraal door twee verschoven rechthoeken die weerkunde en sterrenkunde voorstellen. Bert van Dijk kreeg daarvoor de eerste prijs ter waarde van f 1000. Prijzen ter waarde van f 500 zijn toegekend aan Jeanette Bos en aan Fred van Wijk voor de overige twee genomineerde inzendingen. Van den Brugge en secretaris stelden 10 nieuwe tentoonstellingsborden samen, het geheel is opgebouwd 3 m breed en 2.5 m hoog. NVWS, afdelingen, werkgroepen inclusief JWG, Zenit en Sterrengids worden er met tekst en foto's op gepresenteerd.

3. Interne informatie; relaties met erkende verenigingen

De Nieuwsbrief ruidde zijn oranje kleur in voor lichtblauw. Daardoor zijn kopieën voor verspreiding in de erkende verenigingen duidelijker.

Uit de jaarverslagen van afdelingen en werkgroepen

Op het moment van samenstellen van dit verslag waren van 24 afdelingen en 9 werkgroepen jaarverslagen over 1998 ontvangen. Naast het organiseren van bijeenkomsten met lezingen, plaatselijk door afdelingen, en landelijk door werkgroepen werd een veelheid van activiteiten gemeld.

Nationale Sterrenkijkdagen 6 en 7 maart

Tien verslagen meldden de sterrenkijkdagen: **Amersfoort, Amsterdam, Den Bosch, Eindhoven, 't Gooi, Leiden, Midden-Limburg, Noord-Drenthe, Rotterdam, Zuid-Limburg, Zwolle.**

Nationale Wetenschapsweek 3 tot 11 oktober

De Nationale Wetenschapsdag viel op 4 oktober. **Amsterdam** organiseerde o.a. drie lezingen, **Eindhoven** was betrokken bij rondleidingen op de Philips Sterrenwacht. **Leiden** ontving met de **Werkgroep Leidse Sterrewacht** publiek. De **Jongerenwerkgroep** presenteerde zich in het Minnaertgebouw, Utrecht (750 bezoekers). Er werden ondermeer 64 raketlanceringen uitgevoerd.

Leoniden 17 november

Afhankelijk van plaatselijk weer zag men beperkt Leoniden omdat het maximum vroeger dan verwacht optrad. **Amersfoort** had helder koud weer en soep. **Dordrecht** organiseerde een waarnemingsavond, maar er was teleurstellend weinig te zien. Ook **Tilburg** had een waarneemavond, en merkte achteraf dat die beter een avond eerder had kunnen zijn. Leden van **Meteoren** reisden naar exotische oorden. In Zuid-Frankrijk werden ruim 600 Leoniden gezien, in de Algarve werden ruim 70 gefotografeerd, in Zuid-Korea vertoonde zich een vuurbollenregen, talrijke staan op foto en video, en in China werd van de zwerm genoten. Minder goed verging het de crash actie in Nederland. Een grote colonne met Algemeen Dagblad en de KRO-camera's in het kielzog reisde van sterrenwacht Halley naar recreatiegebied Slingeland, het spektakel viel immers Oost-Azië ten deel, een nacht eerder (zie uitleg in Zenit januari 1999, 43).

Cursussen

Cursussen werden georganiseerd door **Amsterdam**, samen met de VSA: Praktisch Waarnemen (27 deelnemers), Kosmologie (17), Algemene Sterrenkunde (9), De Maan (7), **Alkmaar**, Basiscursus Sterrenkunde samen met de Volksuniversiteit (13), **Leiden**, Sterrenkunde voor beginners (21), **Midden-Limburg**, Sterrenkunde (16), **Zwolle**, Basiscursus Sterrenkunde (36), **Jongerenwerkgroep**, enkele beginnerscursussen

Open dagen e.d.

Leden van **Eindhoven** werkten weer mee aan rondleidingen in de Dr. A.F. Philips Sterrenwacht. In **'t Gooi** hield de Werkgroep Praktische Sterrenkunde vijf sterrenkijkweekends, helaas slechts 1 avond helder. **Nijmegen** had 2-3 oktober met de Katholieke Universiteit Nijmegen een regionale sterrenkijkavond en -dag. **Venlo** hield acht star parties voor geïnteresseerden. **Zuid-Limburg** deed in oktober mee aan de Belgische sterrenkijkdagen. **Maan en Planeten** werkte met De Koepel en de **Jongerenwerkgroep** mee aan de tuintentoonstelling "Fleurig" 23 juli - 6 augustus, Wetenschap & Techniekpaviljoen, Ede. De dagelijkse opening tot 23 uur leidde tot veel contacten met publiek, o.a. volop de gelegenheid om bij helder weer het publiek een blik te laten werpen op de Maan. Veel waardering, en ook nog een nieuw lid.

Andere activiteiten

Alkmaar heeft o.a. een informele "Hoedjesavond", genoemd naar initiator Siem Hoedjes, het aantal betalende leden nam iets toe. **Amersfoort** deed het zonder lezingen, andere activiteiten zoals de Perseiden barbecue werden goed bezocht. **Amsterdam** maakte een catalogus voor haar groeiende videotheek. **Delft** werft actief, waardoor de afdeling bleef groeien, haar sterrenwachtkoepel siert nu het briefhoofd. **Den Bosch** heeft een opkomst van zo'n 85%, en het vragen van een vrijwillige bijdrage aan bezoekers blijkt geen drempel te zijn. Op de presentielijst kan worden ingevuld hoe men van de avond hoorde, mogelijk door de regelmatige kabeltv-optredens. In **Dordrecht** reageerde 59% van de leden op een enquête van het nieuwe bestuur. Naar aanleiding van de enquête is een activiteitenprogramma opgesteld. Hun verenigingsperiodiek Astronova herrees na een afwezigheid van 16 jaar. **Eindhoven** breidde haar blad De Sterrenkijker uit, en had naast lezingen ook contactavonden in de Philips Sterrenwacht. In **Friesland** zag men geen effect van aankondigingen via provinciale radio en krant, maar de vaste kern beleeft plezier aan lezingen en discussie, en stelt de toezending van korte samenvattingen op prijs. Gezamenlijk op reis naar het NVWS symposium beviel **'t Gooi** goed. Een begin met e-mail convocaties leidt misschien tot porto-besparing. De Gooise Werkgroep Praktische Sterrenkunde koos voor mobiel blijven i.p.v. het streven naar een vaste sterrenwacht. En -- andere kwestie uiteraard -- de mobiliteit van vier leden ging via Curacao voor de zonsverduistering. **Groningen** bezocht met de deelnemers aan de voorjaarsbijeenkomst het door de Rijksuniversiteit Groningen aan een firma verkochte gebouw van de Kapteyn Sterrenwacht. De voorjaarsbijeenkomsten begonnen daar ooit, de nieuwe eigenaar wil een handige kijker voor publiek in de koepel plaatsen. **Haarlem** bezocht Sterrenwacht Sonnenborgh, Utrecht. De deur bleef er te lang op slot, maar daarna bleken Utrechtse promovendi enthousiaste sprekers. Op de kerstborrel kon er weer op worden teruggekeken. De **Leidse** excursies gingen in eigen stad naar Fokker Space Systems en de Sterrewacht. **Midden-Limburg** verzorgde o.a. voor basisscholen infoavonden, en maakte haar 30 cm reflector operationeel. **Nijmegen** ervoer de spanning van ontdekkingen in een lezing over Gamma Ray Bursts. Naast de elf activiteiten van **Noord-Drenthe** bevordert ook Internet de contacten: met de eigen site en met steeds meer e-mail. **Rotterdam** meldt maar liefst zeventien activiteiten. Meteen al met oliebollen, later ook een excursie naar Sterrenwacht Sonnenborgh, Utrecht, en een bezoek aan de pas geopende Sterrenwacht Mercurius, Dordrecht. **Tilburg** organiseerde een goed bezochte meet- en rekenavond waar bijv. de hoogte van een geostationaire satelliet werd bepaald. Er werden 10 jongerenbijeenkomsten gehouden, die steeds beter worden bezocht. **Twente** vraagt zich af of aan niet-leden entree gevraagd zal worden (vergelijk Den Bosch). De leden bezoeken de lezingen goed, met zelfs een uitschieter naar 60% op de ogenschijnlijk complexe afsluiting "Wie het kleine niet eert ..." over quarks en leptonen. **Utrecht** heeft verhoudingsgewijs altijd veel Zenitlezers gehad, gelukkig werd 74% betalend lid. Het lezingenprogramma was deels in samenwerking met het Natuurkundig Genootschap. **Venlo** leed als ieder onder de grijze luchten en ging (daardoor?) extra talrijk naar de lezingen en op excursie naar Space Expo, Noordwijk, en Boerhaave Museum, Leiden. Ook naar de "Astronomischer Tausch und Troedel Treff" in Essen. De Perseiden schenen door sluierbewolking en barbecuedampen heen. Bekendmakingen gaan ook via provinciale en lokale radio en via de eigen Internet site. **Zaanstreek** hield het bij boeiende lezingen waar naast moderne aardse en ruimte-telescopen en hun resultaten ook de meetkunde in de sterrenkunde aan bod kwam. **Zuid-Drenthe** hield een prijsvraag voor een logo, K. Geerts kwam, zag en overwon, en zijn ontwerp staat op het afdelingsblad Zodiak. **Zuid-Limburg** was in 1997 50 jaar, maar jubileumsymposium rond

Oerknal en Leven, en astrotentoonstelling waren op 31 januari. Een groot succes met 250 deelnemers. Ook kwam een jubileumboek uit. Haar excursies gingen naar Europa's grootste astronomiebeurs (zie ook Venlo), Essen en het planetarium, Bochum, later naar Noordwijk Space Expo en Boerhaave Museum, Leiden. **Zwolle** startte met een waarneemgroep en een bouwgroep. Met de **Jongerenwerkgroep** werd een kindermiddag voor 7-12 jaar georganiseerd met dezelfde dag een open avond voor volwassenen.

De werkgroepen: **Astrofotografie** organiseerde twee Astrofotografiedagen met voordrachten, maar ook met een astromarkt, en vertoning van zelfgemaakte foto's. De Jan der Kinderen Aanmoedigingsprijs ging naar Erwin van der Velden, veelbelovend beginnend astrofotograaf. De **Jongerenwerkgroep** kreeg door de Internetpagina een tiental leden. Ze had landelijke bijeenkomsten op 9 mei en 17 oktober en drie zomerkampen. **"Kometen"** leverde 12 helderheidsschattingen van 12 kometen en foto's van C/199501 Hale-Bopp, 55P/Tempel-Tuttle, en nagekomen van C/1996B2 Hyakutake. Het fotoarchief wordt onbwerkt gedigitaliseerd en beslaat 7 cd roms voor verdere verwerking. De zeven kijkers van de **Leidse Sterrewacht** werden door de gelijknamige werkgroep in werkende staat gehouden. De Vakgroep Sterrekunde, Universiteit Leiden, begon met de installatie van een extra spiegeltelescoop (8" Meade). De koepel van de Zundermantoren werd dank zij de Vakgroep geschilderd, wat de werkgroep genoeg deed na de zorg over onderhoud in het vorige verslag. **Maan en Planeten** kon Mars in perspectief zien op NASA dia's, met 3-D brillietjes. De Maan-dag op zaterdag 31 oktober boodt zeer veel over onze natuurlijke satelliet. Haar blad Mercurius groeide van A5- naar A4-formaat. In Noordwijk Space Expo stond een maand lang een door **Meteoren** gemaakte tentoonstelling, ter gelegenheid van de première van de kosmische rampenfilm Armageddon. Een werkgroep lid leidde het bekijken van het Perseidenmaximum op het JWG Jongerenkamp. Dertig kinderen (8-13 jaar) waren enthousiast, maar de meteoren lieten zich maar weinig zien. Er was veel belangstelling van de pers. Het Jeugdjournaal maakte opnamen van de kinderen, die buiten gewapend met knuffelbeer en potlood en papier op de meteoren wachtten. De Wereldomroep zond interviews uit naar Europa, Noord-Amerika en Azië. Met het JWG Ouderenkamp werd gefotografeerd, helaas leverde dat geen simultaan opnamen op. Zoals elk jaar waren er weer talrijke meldingen van "meteorieten" en "inslagkraters", die na onderzoek door de werkgroep leden "tussen aanhalingstekens" moesten blijven. Van de Internet site van **Sterbedekkingen** haalden 2716 surfers LOW op. LOW, de Lunar Occultation Workbench van Eric Limburg kwam zeer goed uit de bus in Sky and Telescope en in Ratledge en Moore's boek "Software and Data for Practical Astronomers - The best of the Internet". Het Weer was weer slechter dan in 1997 voor de waarnemingen. Fantastisch was het aangeschafte Global Positioning System voor plaatsbepaling bij rakende sterbedekkingen. Voor **Veranderlijke Sterren** waren de heldere momenten voldoende om met 16218 helderheidsschattingen dicht bij het jaarrecord te komen. Werkgroep **Zon** observeerde Ster Zon 1665 maal. Het meten van magneetvelden van de zon kwam aan de orde en de voorbereiding begon voor de eclips 11 augustus 1999.

J.A. de Boer, secretaris
22 december 1999